

reületre specializálódott kisebbeket. A BL 17 ilyen jellegű projektben vesz részt; valamennyi a humán tudományokat érinti.

A projektek finanszírozására a BL-ben 1999-ben új pénzügyi alapokat teremtettek a CPP részeként. Ennek nagysága 1999/2000-ben 250 ezer font, a 2000/2001. és a 2001/2002. pénzügyi évben 500-500 ezer font. Ehhez járul még az orvostudomány történetét kutató munkák segítéséhez a vonatkozó dokumentumok megőrzésére elkölthető 1 millió font. A CPP támogatja a könyvtári és levéltári katalógusok teljes retrospektív konvertálására irányuló országos stratégiát és programot.

Az elektronikus könyvtári együttműködés a stratégia központi kérdése. Ahogy bővül a webes szolgáltatásokat nyújtó könyvtárak száma, az egy adott felhasználói körnek szánt dokumentumok mások számára is elérhetővé válnak. A gyakorlati együttműködés egyéb területei a források megtalálását segítő eszközök fejlesztése, a hibrid és megosztott forrásokhoz kapcsolódó interfészek fejlesztése, a tartalom digitalizálása, a tartalom-szolgáltatásra kötött licenck újrafogalmazása a digitális hasznosítás érdekében és a digitális állományvédelem. Ezen a téren példaként említhető a JISC, a Mimas (Manchester) és a BL együttműködése, amelynek keretében ingyenes elérést biztosítanak a felső és egyéb oktatási intézmények számára a könyvtár elektronikus tartalomjegyzék adatbázisához (2000-ben 15 millió folyóiratcikket

és konferencia-előadást tartalmazott). A BLDSC részt vesz az elosztott országos elektronikus források (Distributed National Electronic Resource = DNER) fejlesztéséhez kapcsolódó programban (Programme Join-Up). A BL olvasószolgálati és állományfejlesztési igazgatósága a felsőoktatási forrásfeltáró hálózattal (Resource Discovery Network) állapodott meg az internetes forrásokhoz való hozzáférés lehetőségeit vizsgáló két kísérleti projektben történő közreműködésben az orvostudomány és az üzleti élet területén.

Az állomány digitalizálására a BL különböző nemzetközi vállalkozásokban vesz részt, pl. a japán Keio Egyetemmel a Gutenberg-biblia, a Nemzetközi Dunhuang Projekt keretében a barlangban talált dokumentumok elektronikus változatának létrehozatalában és hozzáférhetővé tételében.

A BL az IBM-mel egy nagy teljesítményű digitális tárolórendszer megvételére kötött szerződést digitális állománya kezelésére és megőrzésére. Mivel a Holland Királyi Könyvtár is hasonló rendszert vásárolt, a rendszer fejlesztésében a két könyvtár szorosan együttműködik.

/SMITH, Geoff: Document delivery as an aspect of co-operation: the British Library's Co-operation and Partnership Programme. = *Interlending & Document Supply*, 29. köt. 3. sz. 2001. p. 114–119./

(Viszocsekné Péteri Éva)

Oroszország: az ajándékozás felértékelődése az állománygyarapításban

Az orosz szakirodalomban jelenleg gyakran hivatkoznak az ország sajátos társadalmi és gazdasági helyzetére. Ezen minden esetben valamilyen elégtelenség, feltételbeli hiányosság értendő. Ezt aztán ilyen vagy olyan módon lehetőleg ki kell küszöbölni, de legalábbis enyhíteni kívánatos. Referált cikkünk arról tudósít, hogy a Szentpétervárott található *Oroszországi Nemzeti Könyvtárban (Rossijskaâ nacional'naâ biblioteka)* az utóbbi évtizedben az ajándékozás számottevő forrása lett az állomány gyarapodásának. 1997-ben 38 096 könyvtári egység (az összes gyarapodás 10,5%-a), 1998-ban pedig 33 486 könyvtári egység (az összes gyarapodás 8,8%-a) származott ajándékozásból. A kilencvenes években az ajándékozási minimum 26 703 egység volt (1991 folyamán), a maximum pedig 113 093 egység (1993 folyamán).

A könyvtárban a belföldi gyarapítás osztályán külön részleg foglalkozik az ajándékozás kétségtelesen „macerás” kezelésével. E munka közben sok minden kiderült az ajándékozás különféle sajátosságairól, melyek itt-ott meg is mosolyoghatók. Így:

- az ajándékok mennyisége korántsem csak az évek egymásutánjában ingadozik, hanem az évszakok egymásutánjában is: a legtöbb ajándékozó és ajándék április-május hónapban fordul elő, a legkevesebb augusztusban és szeptemberben;
- a könyvtárnak juttatott dokumentumok között könyv, folyóirat, térkép, kotta, plasztikus dokumentum, kézirat, sokszorosítvány egyaránt szerepel;
- az ajándékok tartalmi megoszlását tekintve a társadalomtudomány (történelem, vallás, filozófia, gazdaságtan) vezet, majd – nagyságrendi

- sorrendben – a szépirodalom, pedagógia, technika, orvostudomány és a művészet következik;
- az ajándékozók tábora felettebb heterogén: a legkülönbébb magánszemélyek (szerzők, összeállítók, szerkesztők, tudósok, kutatók stb.) és intézmények (168 ilyen szervezetet tartanak nyilván) egyaránt megtalálhatók benne;
 - a szervezetek közül a könyv- és hírlapkiadók a legfontosabbak.

Szerzőnk – eltekintve a rariórák kategóriájába tartozó egyedi és egész gyűjteményt kitevő ajándékoktól – tudja, hogy az e forrásból származó dokumentumokkal gyakorta több a gond (főlős példánnyá válás, ajándékozási kikötések érvényesítése, gyűjtőkori meg nem felelés stb.), mint a haszon, mégis kijelenti: „Az ajándék korántsem tekinthető a könyvtári állománygyarapodás egyik forrásának, hanem sajátos társadalmi-gazdasági és lélektani jelenség, egyfajta társadalmi-személyiségi fenomén. ... Az a tény, hogy valamely könyvtárba az ajándékok folyama indul újra meg újra, az adott könyvtár presztízsének, a társadalom életében elfoglalt helyének mutatója.” És továbbmenve: „Az ajándékozók körében végzett munka

meghaladja az olvasók ellátásának tudományos könyvtárban szokásos kereteit, és sajátos követelményeket támaszt a személyzet iránt. E tekintetben nemcsak a szakmai ismereteknek, a könyvtári munkatárs képzettségi ismérveinek van jelentősége, hanem olyan személyes lélektani minőségeknek is, amelyek az »ember–ember« relációjú munkában szükségesek. Nevezetesen: az állhatatosságnak, az empátiának, a különféle emberekkel való kapcsolatteremtési készségnek, a gyors reagálásnak, a kialakult helyzetek uralásának stb.”

Következzék végül szerzőnknek az esetenként kényszeredett gyarapítási metódust már-már gloriifikáló summázata: „Ez felettebb hálás munka, mivel benne maximális mértékben érvényesül a könyvtári tevékenység alapvető célja, azaz: dolgozni az olvasóval és dolgozni az olvasóért.”

/PETRUSENKO, T. V.: Dary kak istočnik formirovanija fondov Rossijskoj nacional'noj biblioteki v sovremennoj informacionnoj i ekonomičeskoj situacii. = Naučnye i tehničeskije biblioteki, 4. sz. 2000. p. 65–68./

(Futala Tibor)

Az infoszféra és Oroszország

A nyugati szakirodalomban mind közkeletűbb az *infoszféra* fogalmának előfordulása, ami a legutóbbi évek látványosnál is látványosabb számítástechnikai és távközlési fejlődésének köszönhető. Megvalósulása (Nyugaton) minden bizonnyal a legközelebbi évek fejleménye lesz.

Az infoszféra nem más, mint az a globális információs környezet, amely merőben új jelenségként a globális távközlési és intellektuális számítógépi hálózatok összekapcsolása, egyesítése folyamán keletkezik. A harmadik évezred elejének forradalmát korántsem a magfizika, a mikroelektronika és a vegyészet robbantja ki, hanem az információ és az adatátvitel. Ezáltal az ismeret, a tudás válik majd a szó legszorosabb értelmében az egységnek, a társadalmak, az államok és az egész emberiség termelőerejévé. S ráadásul ez a termelőerő nagyságrendileg is kezdi meghaladni mindazt, ami korábban volt adott, úm. az emberi, természeti, anyagi és a tőke által reprezentált erőforrásokat.

A bölcs (és gazdag) államok egyfelől támogatják az infoszféra létrejöttét, másfelől gondoskodnak róla, hogy az egész társadalom és az összes egyén boldogulhasson általa.

Az infoszféra megléte következtében a közép-, illetve – főként – a felsőfokú oktatás-képzés hatalmas kihívásokkal néz szembe. Az „előadó–hallgató” viszony a tudás elsajátításában korántsem üdvözítő már jelenleg sem, hát még a közeljövőben. A múltban a tudni akarók a tudásközpontokba, azaz az egyetemekre „zarándokoltak el”, a jövőben majd az információ jut el a polgárokhoz, függetlenül attól, hogy hol laknak. Tehát: a felsőoktatás virtualizálódik. Ebben a kutatómunka is követni fogja, mígnem kialakul a „világméretű virtuális felsőoktatási-kutatási falu”.

Persze: az iménti állapot megvalósulásáig még sok víznek kell lefolynia a világ nagy folyóin. Nem utolsósorban az e tekintetben el-elmaradozó, bár fontos országok felzárkózásához szükséges idő következtében. Közéjük tartozik Oroszország is.